

Передплата

«РУСЛАНА» вносять:
 в Австрії:
 за цілий рік 20 кор
 за пів року 10 кор
 за чверть року 5 кор
 за місяць 170 кор

За границею
 за цілий рік . . . 16 рублів
 або 36 франків
 за пів року 8 рублів
 або 18 франків
 Поодинокі числа по 10 сот.

РУСЛАНА

«Вареш ми очи і душу ми вирнеш; а як возьмеш мисль, віра не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланович псалмів М. Шашкевича.

Виходить у Львові що день крім неділь і руских свят 5½ год. пополуни.

Редакция, администрация і експедиция «Руслана» під ч. 1. пл. Домбровского (Хорунжии). Експедиция місцева в Агенції Соколовского в пассажі Гавсманна.

Рукописи звертає ся лише на попереднє застереженє. — Рекламациі неопечатані вільні від порта. — Оголошеня звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надслани» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 с. від стрічки.

З Угорщини.

Вчера через ціле передполудне відбували ся в цісарскім замку у Відни послуханя міністрів у цісаря. Найперше приняв цісар бар. Гавча, відтак о год. 10. угорского президента бар. Феєрварого, а о год. 11. угорского міністра внутрішних справ Крістофого, який перебув у монарха через повні 2 години, розвиваючи точка по точці проєкт виборчої реформи, опертої на загальнім праві голосованя. О год. 1. по полудни приняв цісар угорского міністра справедливости Надїого.

Грізний день 3. жовтня, заповіданий і підготовлюваний угорскою коаліцією, минав вчера спокійно. Посольська конференція опозиційних стороництва мала стати загальною всенародною маніфестацією, однак ограничила ся до звичайного зїзду послів і ухваленя резолюцій, які тільки ствердили факти з опозиційного стану виска угорскої коаліції, а нічо нового не принесли у вир теперішньої угорскої політики. Головним атутом дня мав бути похід зі смолоскинами, який під проводом студентів будапештєнського університету мав озарити улиці столиці сьвітлом мадарского шовінізму. Та на той сам день заповіли соціялісти собіж похід зі смолоскинами, щоби жовте сьвітло національного шовінізму затьмил червоным блеском соціального реформаторства. В виду сеї конкуренції будапештєнська поліція заказала оба походи.

Заказ походів властиво вийшов тільки на добре угорскій опозиції, бо они могли дуже легко перемінити ся в обоїлну бійку, яка в виду переваги і організації соціялістів в столиці була би скінчила ся напевно погромом націоналістичної опозиції. Та ще гіршим погромом для неї було би се, що виявило би ся на-

глядно перед сьвітом, що не весь народ стоїть за кличами угорских магнатів, а тільки ті круги, як далеко сягає вплив можливої угорскої олігархії. Однак хитра опозиція не хоче признати сего, а навіть ухвалила на вчерашній конференції протест против заказу походу, твердячи, що власти обовязані забезпечити спокій для горожан, бажаючих кружляти зі смолоскинами по улицях міста. Та тільки не подає опозиція, чому власти повинні би хоронити як раз єї смолоскинів, а не соціялістичних, які чей таке саме мають право до свободного походу.

Отже спокійно та тихо відбуло ся вчера при участі 260 послів опозиції засіданє партії незалежности, на яким Кошут адав звіт про остатню аздивенцію провідників коаліції у цісаря і заявив, що ся аздивенція зготовила угорскому народови велике розчарованє. Цісар єще до тепер не рішив ся і тому Феєрварі остає на разі у Відни і здає ся, що наново стане покликаний до обнятя правління. Не є виключене, що в послідній хвилі цісар згодить ся на заведене загального права голосованя. Відтак Апові предложив проєкт маніфесту коаліції до угорского народа. В сїм маніфесті сказано, що коаліція не може обняти правительства на підставі програми монарха, бб противить ся третій точці сеї програми. По одностороннім прийняттю сего проєкту, Кошут замкнув засіданє заявою, що про дальні переговори не може бути бесіди.

Резолюція Кошута, яку збори прийняли односторонно, по ентузіастичнім прийняттю, яке зготовлено внескодавцєви, яко духовому і немов дїдичному провідникови угорскої самостійности, звучить:

„Конференція похваляє поступованє провідників, покликаних дня 23. вересня до короля. Що до політичного змісту королівскої заяви з дня 23. вересня, ограничає ся конференція до піднесеня, що прийнятє місця утвореня кабінету

на підставі заключених в нїм услівій, є для більшости моральною неможливістю. Конференція вважає ціле поведене зглядом парламентарної більшости, як також поставленє їй ультиматум — неконституційним, як не менше вважає також саму сяю енуціяцію неконституційною, понеже в квестій языка сказано в нїй, що концесії є і остануть виключені, коли тимчасом они не лежать виключно в прерогативах Корони, але також в обсягу діяльности сойму. Також 3. точка королівскої заяви про ревізію угоди з р. 1867, яка робить єї зависимою від згоди інших чинників, є нарушенєм угорскої конституції і незалежности парламенту. Сим не хоче висказати конференція, що відкидує гадку порозуміня обох парламентів монархії, однак хоче тільки застеречи ся против зависимости угорского сойму від ухвал інших чинників. Успокоюча заява, яку дав президент міністрів Феєрварі супротив заступників цраси, не є вистарчаючою. Конференція стверджує, що охорона конституції і розвязанє замотаного положеня може наступити тільки в угорскім соїмі. Належить ствердити в соїмі, хто був дорадником Корони і хто спривчинив подїю з дня 23. вересня. В соїмі мусить бути ствержене, чи ся подїю належить приписати чужому впливови, а тоді сей вплив належить абсолютно осудити. В соїмі мусить вияснити ся непорозуміня, які викликали енуціяцію Корони. В соїмі мусить також спростувати ся конституційні опибки, що містять ся в енуціяції. Тож конференція застерігає ся против безнастанного відрочуваня угорского сойму і домагає ся уможливленя соймових парад, як також відповіді на адресу, ухвалену соїмом“.

Ярослав Гординський.

Іван Гушалевиц і його творчість.

(Дальше).

Признаємо ся, що поданне сього змісту стояло нас не мало труду, бо „Роксолана“ писана такою языковою мішаниною (переважає стремління до великорущини), що вона місцями таки зівсім незрозуміла. Однак годить ся признати, що подекуди (о скільки вона зрозуміла!) писана тая поема не без талану — в нїй багато драматизму і якби був „повіян такий вітер“, що Гушалевицови випало б написати „Роксолану“ „хахлацькою“ мовою, то хто зна, чи се не був би оден із ліпших його творів. Та видно його учитель Головацький порадив йому не так і Гушалевиц сотворив чисте вавилонське стовпотвореннє — незрозуміле відай і для нього самого...

Отсе було би усьо найважнійше із поезій Гушалевица, написаних перед 1861. р.¹⁾

В р. 1861. виходять „Поезиі Іоанна Гушалевица. Часть первая. Львовъ 1861.“ із передмовою, чи радше сказати би панеґриком, Богдана Дідицького. Тим поезиям присьвятив десять місця др. Франко у своїй студії²⁾ — нам лишаєть ся тільки доповнити в дечім висказані там **гадки**.

Отся книжочка, що із деякого погляду належить безперечно до інтереснійших прояв у га-

лицькому письменстві 1861. р., складаєть ся кромі „Слова отъ Издателя“ (Богдана Дідицького) із трехъ частий: I. Пїсни и думы — 16 дрібних поезій; II. Басни — 31 байок і III. Сказка для дѣтей о томъ, якъ Лихій на азбуку нападає — отже разом 48 стихотворів.

Нас займає ту головню питаннє, які гадки підносять Гушалевиц у тих своїх творах. Чи іде він тою самою дорогою, якою шов досі, чи може його коугозір розширяєть ся і він вступає на нові шляхи — взагалі, на яким степені розвою находить ся його письменницький талан.

На особлившу увагу заслуговує „Введеніє“³⁾ вже хочби з того погляду, що в ньому відбив ся (другий раз у творах Гушалевица) вплив Шевченка. На той раз був „Заповіт“ Шевченка чинником, що відіграв немаловажну і, додаймо, убагороднаючу ролю у генезі „Введенія“. Іменно відгомін Шевченкових слів:

«І мене в сімї великій,
 В сімї вольній, новій
 Не забудьте помянути
 Не слим, тихим словом».

слідявй виразно в устуні:

«На нашом очаѣ
 Приютявй огонекъ зажисѣте,
 И межъ себе мене приймѣте.»⁴⁾

а низше:

А сохранить хто, братя, зъ васъ
 О мнѣ въ счастливій часъ,
 Воспоминанье хоть одное, —
 Спаси — Бог руске вамъ за тое!⁵⁾

У тім вступі заповідає Гушалевиц, що хоче «на ново Руся припомнутись» і засьпівати «печально, грустно», як сумний та бідний руський нарід. Отже Гушалевиц іде ту дальше тою самою дорогою, на якій пощастило ся йому уже не раз добути лаврів — він сьпіває, як і колись, на патріотичну нуту.

І ту поталанило йому ще раз. Він містить у тих поезиях пісню: «Кто за нами, Богъ за нимъ!»⁶⁾ пісню, котра стала незабаром дуже популярним гимном і удержала ся до нині у галицькому репертуарі.

Др. Франко, оцінюючи тую пісню,⁷⁾ поступив із нею так само, як із «Мир вам братя» — осудив її безпощадно — на наш погляд не зовсім справедливо. Нам здаєть ся, що колиб сей вірш «оявив ся нині — розумієть ся, з незначними відповідними духови часу змінами, особливо під оглядом мови та змодифікованнє деяких висказів — він не проминув би без ефекту. А щож доперва говорити 40 літ тому назад! Гадки, відношені в ньому, мусіли прямо одушевляти тодішню суспільність, бо вони відповідали вповні її поглядам та змаганням. Се дальша в історичному ході еволюція тих ідеалів, які видвигнув 1848 р. гурток ідейних Русинів (а до них належав тоді і Гушалевиц) які, мимоходом кажучи, mutatis mutandis не проговорили ще і досі поміж Галичанами. В «Кто за нами» бачимо уже не тов перше, повне радости та золотих мрій киданнє ключів, але ту маємо до діла із історією тих ключів: вони вийшли

В справі рускої гімназії в Бережанах.

Меморіал в справі основи гімназії з рускою мовою в Бережанах, який буде предложений союмові в додатку до петицій Русинів бережанського округу*).

I.

Арт. XIX. основ. держав. зак. з 12. грудня 1867. (В. з. д. ч. 142. становить: „Всі народности держави є рівноуправнені і кожда народність має непорушне право до береження і плекання своєї народности і язика. Зі сторони держави признає ся рівноправність всіх язиків в школі, уряді і публичнім житю. Вкраях, заселених кількома народностями, публичні заведеня наукові повинні бути уряджені так, щоби без уживання примусу до виученя другого краєвого язика кожда з тих народностей одержала потрібні средства до образования в своїм язичі“

Закон сей однако призначений для всіх австрійських горожан без ріжниць народности — і в виконувано тогож закону всі державні власти старали ся вдоволити національно-культурні потреби всіх народностей. Долитавщини з одним тільки єдиним винятком що до рускої народности, яка по 40 роках конституційного життя мимо своєї численности, лояльности і заслуг для держави розпоряджає найменшими зі всіх народів здобутками національно-культурного поступу.

Для Русинів, спеціально галицьких, закон сей до нині остав ся лиш на папері. В дійсности нема „рівноправности“, а єсть примус у найважнійшій галузі культурного життя — шкільництві. Сумний сей результат — вийшов передо всім тому, що шкільна адміністрація знайшла ся з причин загально-політичних, які в такій справі як шкільництво безумовно рішати не повинні, в руках властей для рускої народности неіснуючих. Поминаємо тут тяжку кривду, заподіяну рускій нації на поли народної освіти і народного шкільництва, що дала Русинам пальму першенства в конкурсі аналіфбетизму в Австрії, — діткнуто тут тільки справи середних шкіл (гімназійних і реальних), де національна кривда Русинів не так може скандальна, а все таки дуже болюча.

Всіх середних шкіл в Галичині з 2 самостійними філіями на початку біжучого року шкільного є 54, отже одна школа випадає на 1.453 км. квадрат. а 135.480 мешканців. Коли сей загаль-

*) Отсей меморіал, надісланий нам з Бережан, став долучений до петицій так до союму, як державної ради, кабінетної канцелярії, до шкільної ради краєвої і міністерства просвіти. „Коло сто громад, — як нам доносять ініціатори сеї акції — підписало петиції. Нарід дуже інтересує ся школою, а бережанський комітет не засипить справи, доки не заспокоїть сеї покучої потреби Русинів бережанського округу.“ — *Ред.*

уже в суспільність, нарід жив уже ними, добув деякого досвіду на сьому полі...

Наша Отчина свята,
Наша Мати дорога,
Не она ли насъ родила?
Не она ли выкармила?*)

і
Поки кровь въ насъ руска грає,
Рускій крестъ на церквахъ сьєє,
Не погибнемъ нинѣ мы
Правовѣрны Русины.**)

отже любов: вітчизни, народу, церкви — отсе основні ідеали поезій Гушалевица 1848. і 1861 р.

Але треба при тім пам'ятати, що від 1848 р. минуло 13 літ — історія робила своє, нарід не стояв у поступі на місці. Змінює ся дуже положення Русинів, змінив ся дуже і сам Гушалевиц.

Зараз на перший погляд видає нам в око що він не згадує ту нічого про любов рідної мови. В р. 1848. напминав він Русинів:

„Бысьте обрядовъ своихъ ся тримали,
И свою мову всегда почтали.“**)

А нині кипув він на свою рідну мову каменем, бо се „хахлячина“, а обряд став йому також рівнодушний. Правда, він кличе ту ще, що поки „рускій крестъ на церквахъ сьєє“, до-

ний стан порівнаємо з іншими австрійськими краями, то дійдемо до результату, що Галичина має за мало середних шкіл. (Зальцбург — 1 школа на 64.300 мешканців, Шлезк — 1 школа на 468 км. квадрат. а 61.818 мешканців, навіть Буковина має 1 школу на 104.285 мешканців).

Як що знов возьмемо під увагу поділ Галичини на східну і західну, покаже ся величезна ріжниця в випосаженю середними школами обох частин. Бо коли західна з 23.842 км. квадрат. простору, а 2.501.769 мешканцями має 1 школу середню на 1.083 км. квадрат. і 113.716 мешканців, то в східній з 54.650 км. квадрат. і 4.814.171 мешканцями припадає одна школа середня на 7.707 км. квадрат. і 150.442 мешканців, вчисляючи в то вже і приватну гімназію в Хирові. З того зіставленя виходить, що східній Галичині належить ся нині що найменше 10 нових середних шкіл.

Ся кривдяча ріжниця між обома частинами краю виходить ще різкійше, коли зі східної вийдемо такий компактний центр, як Львів з 10 школами середними. Тоді побачимо, що величезні полози східної Галичини як повіти: а) Сокаль-Рава руска-Цішанів-Камінка-Жовква-Яворів-Мостиска-Городок з простором 9.263 км. квадрат. і 117.897 мешканцями; б) Збараж-Скалат-Теребовля-Гусятин-Чортків-Борщів-Заліщики-Городенка з простором 6.568 км. квадрат. і 680.701 мешканцями; в) Косів-Печеніжин-Надвірна-Богородчани-Калуш-Долина-Жидачів з простором 9.722 км. квадрат. і 528.543 мешканцями — усі ті величезні полози — разом більші як ціла західна Галичина, а кожда з них окремо більша від деяких коронних країв в Австрії як Зальцбург (з 7.153 км. квадрат. і 192.763 мешканцями, що має 3 середні школи), Шлезка (з 5.147 км. квадрат. і 680.332 мешканцями, що має 11 середних шкіл). Країни (з 9.955 км. квадрат. а 508.150 мешканцями, що має 7 середних шкіл), а майже рівна Буковині (з 10.441 км. і 730.195 мешканцями, що має 7 середних шкіл) — не мають ані одної середної школи. З того дальше виходить, що коли в західній Галичині міст із середними школами є 13, то у східній в двох більшій тільки 16; через те у західній Галичині поодинокі школи віддалені між собою 21—63 км., а у східній Галичині найменше віддалені 27 км. (Перемишль-Ярослав), а доходять до 122 км. (Тернопіль-Святин). бо що коли на просторі між Ряшевом а Краковом (145 км.) стрічаємо аж 11 середних шкіл, поміж Львовом а Станиславоном на просторі мало що меншим (115 км., або між Тернополем а Сятинном (122 км.) нема ані одної середної школи.

Одним словом східна Галичина що до середних шкіл дуже унісліджена, коли між тим західна Галичина зближає ся до нормального австрійського стану.

Се нерівномірне трактованя обох частин краю набирає великого значія політичного, ко-

ти не погнубуть ще „правовѣрны“ Русини, але в листі до Я. Головацького тишить ся він із успіхів симпатій до православя в Галичині.¹⁾

(Дальше буде).

1) Варгі ще уваги деякі вірші, поміщені у „Зорі галицькій“ за 1860 р. (Зоря вийшла тоді яко альбум). Находимо там: „Сотъ князя Святослава“ (стор. 49—42) — дума, навіяна людськими мотивами, одна з тих нечислених, яким можна признати деяку літературну стійність. Також „Любов рідной земли“ (стр. 43—41) замінна силою чуття. Мова того вірша доволі чиста, а вона являє ся у Гушалевица лише тоді, коли ним заволодіє правдиве чуття.

2) Літер. наук. Вістник. 1903, IX. стор. 92—101.

3) Поезії Іоанна Гушалевица 1861. стор. 3—4.

4) Ibid. стор. 3.

5) Ibid. стор. 4.

6) Ibid. стор. 4—17.

7) Літ.-наук. Вісти. 1903 XI. стор. 93—98.

8) Поезій 1861. стор. 5.

9) Ibid.

10) Стихотворенія 1848 стр. 29—30.

11) пор. у Студинського стор. 323: „Вы изувѣрите, какой православной духъ межъ нами, но русскій хитритъ“.

ли зважить ся, що східна Галичина то край в часті чисто, в часті переважно рускій.

Так отже руске населеня не може користати ся середними школами рівно з польським, навіть без огляду на національний характер (викладову мову) сих шкіл, бо єго територія взагалі убога середними школами. Що до національного характеру тих шкіл то положеня Русинів ще більше не корисне, просто ганебне, коли має ся на тямці рівноправність заporučену законами основними всім народам Австрії. Коли взяти за підставу навіть урядову статистику, видимо фальшиву (прим. зачислене усіх латинників і Жидів *per fas et nefas* до польської народности), все таки число Русинів в Галичині творить майже половину (42-20 проц), в дійсности більшість населеня. Тож примітивне понятє справедливости вимагало б, щоби галицькі середні школи що до викладової мови були поділені у відношеню чисельности обох народностей. Тимчасом 54/57 проц (?) Поляків має 47 шкіл середних, 42.20 проц (?) Русинів має їх ледви 5, або инакше одна школа польська припадає на яких 80.000 Поляків, а одна руска школа на яких 620.000 Русинів. Виходить отже, що Русини повинні мати не 5 а мінімум 37 середних шкіл, аби можна говорити про національну справедливість в шкільництві. Навіть як би ми брали під розвагу не число населеня, а число дійсно записаних учеників обох народностей (хоч ся підстава з причин, що будуть низше пояснені, не відповідна і для Русинів не корисна), то коли в р. шк. 1903/4 20.664 учеників Поляків (з Жидами і Русинами латинського обряду) мало 46 середних шкіл, то 4557 учеників Русинів мало лише 4 середні школи, або иншими словами випадала одна школа польська на 449 учеників, а одна руска аж на 1139. Отже навіть на тій підставі належало ся Русинам в р. шк. 1903/4 що найменше 18 шкіл, а в сїм році певно значно більше.

Для доповненя образу уніслідженя Русинів на тім поли додати треба, що з поміж 11 реальних шкіл в краю, ані одна не має рускої викладової мови, хоч деякі лежать в чисто руских околицях прим в сянтинщині задля 7-36 проц. польського населеня (з Русинами латинського обряду) в тамшній реальній школі заведено польську викладову мову.

Сей нерівний розклад середних шкіл поміж обі народности можна зрозуміти, а навіть оправдати, як би польські школи були виключно результатом культурної праці польської нації. Тимчасом майже всі ті школи були основані і організовані австрійськими державними властями, яких обовязок однаковий супроти всіх народностей монархії.

Се щасливіше положеня польської народности єсть наслідком виключно політичних обставин, що в перемишльній державно-державного устрою Австрії випадало для Поляків все кориснійше. Все те однак не змінє факту, що руска нація на поли шкільництва тяжко скривджена і що она змушена боронитись за усуненя сеї кривди. Короткий історичний перегляд покаже найліпше, якими дорогами дійшло до віддиченя Русинів з прав до середного шкільництва.

(Дальше буде).

3 державної ради.

Почало ся засіданє по 11. год. рано. Межи відчитаними інтерпеляціями і внесеннями находить ся інтерпеляція пн. Странского, Сіленього, Пращка, Куделі і тов. до президента міністрів в справі послідних подій в Берні. Інтерпелянти виводять, що провідники німецьких сторонництва в Моравії від ряду літ старали ся відстрашити правительство від сповненя хотий би найсправедливіших жадань чеського населеня на області закладаня середних і висших шкіл. В сій цілі устроювали т. з. „народні віча“, на яких підбурювано як найсильнійше пристрасти Німців і ухвалювано резолюції, яких цілю є паралізувати всяку волю правительства, що змагає в напрямі задоволеня жадань чеського населеня. Природно неміч і слабість непарламентарного

урядничого правительства утврджують німецьких провідників в їх тероризмі. Дня 1. с. м. устроєно в Берні віче против основаня чеського університету в Берні, а се віче стало правдивою оргією національного фанатизму. Бурмістр Берна, який скликав віче, розвинув прокламацію, дуже підбурюючою змісту, яка австрійських Німців прямо звиває, щоби Чехам в Берні і на Моравії евентуально навіть силою доказали, що чеський університет в Берні, насуперек волі Німців, не може здійснити ся. Чехи скликали на сей самий день чеське віче до Берна, а его ініціатори звернули ся були до намісника Моравії з просьбою, щоби поробив зарядженя для охорони чеського населеня, бо громадска поліція, як орган міської адміністрації, стоїть до розпорядимости бурмістра і не буде ділати безсторонно, по мысли існуючих приписів. Се пропене відкинув намісник. Інтерпелянти піддають строгій критиці поступованє берненької поліції підчас тих демонстрацій і кажуть, що се новий доказ, що міска поліція в Берні ані не є спосібна, ані не бажає удержаня порядку і безпечности всіх мешкавцв міста Берна, без ржнці народности, але служить тільки для охорони німецьких забіяків і для підпираня німецько-народної агітації. Вкінці запитують інтерпелянти чи президент міністрів рішить ся на конець зарядити удержавленє поліції в Берні?

По відчитаню решти інтерпеляцій та по відповідях міністра кравової оборони на кілька давніших інтерпеляцій, палата мала приступити до дневного порядку, але зараз на початку промови першого бесідника пос. Морзея, чеські радикальні посли підбігли серед великого крику до міністерської лави, домагаючи ся замкненя засіданя, бо як довідали ся, в Берні прийшло до нових заворушень, при чім застрілено одного Чеха. О 12 год. президент перериває засіданє, а по годинній перерві отвирає его заявою, що на нийшнім засіданю займе гогос міністр внутрішних справ в справі берненьских подій. Се успокоїло палату на стілько, що пос. Морзей міг докінчити свою промову.

Відтак заняв слово міністер внутрішних справ гр. Биланд-Райт. Заявив на вступі, що телефонічно одержав відомість від намісника з Берна, що там через цілий день ніхто ні разу не стрілив, а тим менше ніхто не вив трупом. Тільки один студент мав грозити револьвером. Міністер успокоїв палату, що хотїи не знає ближших обставин сеї дрібної події, то всеж таки не занехає розслідати єї докладно і здати справу палаті. (Оплески і протести Чехів)

Пос. Хоц атакує намісника Моравії гр. Зієротина за его германізаційні змаганя. Пос. д'Ельверт закидає Чехам, що в Берні спровокували Німців. Критикує програму правительствна. Німці справді можуть неохотїє заповідию унормованя язикової квестії, приреченєм правительствна що до чеського університету і удержавленя залізниць, якому противлять ся національні і економічні інтереси Німців. Пос. Странски полемізував з д'Ельвертом, твердячи, що Німці не в силі доказати, що Берно є німецьким містом. Німецька лівниця виходить з салі підчас его бесіди, а Чехи кричать за ними: Виходїть, бо не хочете слухати правди! Странски доказує, що не Чехи провокували і наводять, що більше чеських домів потерпіло, чим німецьких. Полемізував з програтомовою промовою бар. Гавча, виказуючи, що система давного правительствна живе дальше, мимо сего, що Чехи, занехавши обструкції, васьвідчили велику прислугу державі і династії супротив заколоту на Угорщині. Правительство підпиралє тільки аристокрацію, приймаючи на практикантів адміністраційної служби тільки вихованців Терезіанців. Се противить ся основним законам. Доторкнувши угорського переселеня бесідник підносить доконечність заведена загальнаго права голосованя і звиває бар. Гавча, щоби зараз таки розв'язав палату, а сповнить сям патротиичний вчянок. (Оплески Чехів).

Міністер внутрішних справ гр. Биланд-Райт полемізує з выводами д'Ельверта, вказуючи на се, що власти безпечности в Берні сповняли свій обовязок, о скілько було можливости. Странскому відповідає, що правительство при іменованю урядників кермує ся загальним добром. На сїм перервано паради. По кількох запитах в

формальних квестях замкнено засіданє. Слїдуюче нині о год. 3. по полудни.

Розрухи в Берні.

Підчас онодінних бійок убито чеського столаря Франца Павлика. Чехи роблять до его похоронів величезні приготвлення. Має се бути відповідю на „наїзд Німців“ на Берно. З цілого краю їздять ся депутації. Рух в місті приймає горячкову ціху. Орган пос. Странского Морavska Nowiny донісє вчера, як каже, на підставі автентичних вістий, що Павлика убив 19-літній кадет Даман. Павлик одержав був вправді кілька ран від пробитя багнетами, однак не смертельних. Коли ранний виван на землю, Даман прискочив до него і ударом шаблі розчерепив єму голову. Клубок берненьских адвокатів звернув ся телеграфічно до міністра війни з просьбою виточити слїдство кадетови.

Ся вістка про причину насильної смерти Павлика викликала велике обуренє в Берні. Вечером вже коло 7. години почали ся там знов грізні розрухи. Німці і Чехи ватагами переходили через місто і що хвиля приходило до поважних бійок. Перед „Беседою“ зібрав ся великий гурт народа, на „Беседі“ застромлено чорну хоругву. До переходячих Німців кличуть Чехи: Пімстимо ся за Павлика! Проч з Німцями! Най живе чеський університет! Відтак зпід „Беседи“ товпа потягнула на площу Рудольфа, де находили ся патрулі поліції і жандармерії. Звідтам пішла товпа на Велику площу, вибиваючи по дорозі шиби у всіх німецьких льокалях. Замикано склепи з великим страхом і поспіхом. Публіка, яка відбувала корсо, розбігла ся в розстіч в найбільшій панїї. Товпа здемолювала німецьку книгарню Вінклера і повикладала книжки на улицю. Повививано також шиби і знищено внутрішче урядженє каварні „Thonerhof“.

Поліція була безсилна супротив мас, тому покликано військо. Вимащерував майже цілий гарнізон. Війско заняло майже цілу Велику площу і з найкращими багнетами через цілу ширинь площі кинуло ся на товпу. Повсталася страшна панїка. Товпа почала втікати. Кілька осіб, ранених багнетами, упало на брук, а через них перебігла маса людей, тратуючи їх немилосерно. Коло церкви св. Якова група демонстрантів це послухала розказу розійти ся. Жандарми, яких покликано до помочи поліції, дали огня. Одну особу ранено тяжко, кілька легко.

О год. 1/2, 9. вечером Велика площа і примежні улиці були вже опорожнені завдяки інтервенції війска. Опісля зареєквіровано єще полк кінноти. Німецьких будянків, як театру, касина, товариств, стережуть відділи війска. З околиці зареєквіровано дальші відділи війска. Серед Чехів розкинено в тисячх примірників відозву, звиваючу до мести за смерть Павлика.

Крім сего прийшло ще до заворушень на головнім двірці і на передмістю Крена, а загальом арештовано вчера 12 осіб, а ратункове товариство осмотрило 8 ранених, з яких один ранений каменем, інші одержали татї рани.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ. При зміні чвертьроку просьмо наших Вп. Передплатників о споре відновленє передплати, зглядно о вирізанє залоглостей та о приєднуванє нам нових передплатників.

НОВИНКІ.

— **Календар.** В четвер: руско-кат.: Фоки, Йони пр.; римо-кат. Плякіда. — В п'ятницю: руско-кат.: Зачатє Йоана Хрестителя; римо-кат.: Врунона.

— **В справі бережанської гімназії** ділмо ся вісткою, що також батьки 33 учеників другої класи внесли поновне поданє до кр. ради шкільної з легалізованими підписами з просьбою о отворенє руских паралельок. Замітити треба, що поданє поновне підписали ще батьки 7 нових учеників, так що разом з попередніми (44) вже батьки 51 учеників заявили ся за рускою паралелькою в II класі. А учинили се тому, щоби власти не відволікали в нескінченість отвореня паралельок. Як при першій класі, так і при другій віддалене місця побугу від Бережан, осіні

роботи були причиною, що не всі батьки могли кождим разом явити ся до підпису. Певною є річию, що всі приступлять в разі отвореня. Льокалі окремих для руских паралельок не треба. В першій і другій класі є по три відділи (зглядно друга класа дістає тепер третій), а кожда з тих клас має більше як третину учеників Русинів, так що рускі діти мож дати до третього відділу, а всі інші до двох інших. В третій і п'ятій класі є Русинів майже половина а відділів по два. В обох класах може бути окремих відділ руский без донайму нових салє.

— **З Самбора.** доносять нам: До гімназії в Самборі записало ся з початком року шкільного 261 Русинів, 379 Поляків і 118 Жидів, разом 759. До першої класи вписало ся Русинів 70, Поляків 79 а Жидів 27. До учительської семінарії вписало ся 330 учеників і з тих 188 Русинів. До рускої школи вправ вписалось 97 Русинів, а крім сих ходять ще деякі до польської школи вправ. До шкіл народних ходить рівнож значне число Русинів, але мусимо віднести і запротестувати проти такого поведеня, що до 4-о класової школи мужескої і дівочої не приймають учеників Русинів, звиняючись, що нема там катехита гр.-кат. обряда. Здаєсь нам, що хіба ходить о се, аби не було там ніколи катехита гр. кат. обряда, бож суть місцеві сотрудники, котрі в разі потреби моглиб заступати катехита і в згадавих школах. По містах закладаєсь школи для вигоди населеня, а виключуванє одної народности з даних шкіл заносить всепольским шовінізмом.

— **В львівсьім „Сокол“** відбувають ся рухові вправи живочого відділу в втірки, четверги і суботи від 4 до 5. год. по полудни. Вписувати ся можна що дня в урядових годинах від 6. до 8. вечер.

— **П. Сальомея Крушельниця** буде співати нині в львівській Фільгармонії. Знаменита артистка прибула з Кракова, де відбув ся єї концерт в понеділок в міській театрі, заходом львівської Фільгармонії. Добірна публіка приняла артистку з великим ентузіазмом.

В суботу 7. жовтня буде в Фільгармонії другий концерт п. С. Крушельницкої. В програму вельми богату вйдуть мало звісні у нас твори Чільча, Тостія, Кваранта і ин.

— **Пожарний „Сокол“ в Почапах,** волочівського повіту, засновано на статуті львівського „Сокола“. Намісництво вже затвердило статут.

— **Знесене вироку.** Перед кількома місяцями, як звісно, коломийській трибунал насудив о. Попеля з Довгополя за переступства §§. 312 і 279 на три дні арешту. Против того вироку прокураторія внесла відклик по причині „малого“ розміру кари. Але найвищий трибунал по переведеню розправи відкинув відклик прокураторії і засудив о. Попеля лишє за кольпортажу на 10 К гривни.

— **До інтелігентних емігрантів з Галичини** пише америк. «Свобода»: Нам вераз лучаєсь діставати листи від інтелігентних людей з Європи, які висказують бажанє виїхати до Америки і тут працювати для добра руско-американського народа. Звичайно такі інтелігенти питає чи не міг би дістати тут якогось занятя, при чім натякає, що готов робити навіть найтяжшу фізичну працю; вноді інформуюсь також, чи не міг би дістати грошей на проїзд з Європи до Америки а бодай шіфкарту. Нам неможливо з окрема відповідати на кожді подібного рода запити, тому отсею дорогою хочемо поінформувати можливих інтелігентних емігрантів про їх вигляди в Америці.

Поперед усього мусимо сказати, що фондів ні у нас, ні в „Союзі“ чи в яким небудь товаристві на се нема, щоби позичати кому грошей на проїзд з Європи до Америки. Друге, жаден інтелігент не повинен вибиратись до Америки без знаня англійської мови, бо инакше приїде єму дуже круто. Із всіма своїми відомостями, якіб они не були, стане він тут слїпим, глухим та німим і єму приїде зятяєсь до найпростішої фізичної праці, приміром, при залізній дорозі, при копаню ровів, у майнах або на фармі. А що таке тяжка фізична праця в Америці, про се ніхто не може мати понятя, хто сам ніколи фізично тут не працював. Тут не вистарчить сама молодість, здоровлє та сила, а треба ще призвичаєня і витрвалости, яких у інтелігентних, розумієсь, нема і не може бути. Тутешні робітники, що роблять просту роботу, досить добре платні, ба навіть лишє від усяких субєктів, канцеляристів ітп., але робота фізична дуже тяжка і для інтелігентного чоловіка майже неможлива. З другого боку, Русь американська поки що єще така слаба, що крім понів та дяків і невеликого числа людей працюючих при часописах та спмагаючих товариствах, жадного удержаня інтелігентному чоловікові дати не годя. Правда, єслиб у нас нині обставини, єслиб не все обнимаюча темнота, американська Русь могла би примістити у себе лодай 100 до 200 руских учителів та учительок, але так як річи тепер стоять, до того ще дуже далеко, бо пересічний наш чоловік боить поставити величаву церков, волить жертвувати 50 або 100 доларів на «іконостас», євангеліє або хрест, — волить про-

пяти 5 доларів, як дати місячно одного, або пів на учителя; на навіть від декотрих учителів, які тут суть вимагає, щоб рівночасно були дяками, цалили в печі, замітали церков...

Ось як оно тут є. Для неосвіченого чоловіка, привикшого до тяжкої праці, Америка се рай, з боку матеріального; для інтелігента, особливо бідного — пекло. Може оно колись буде ліпше, та поки що обставини ось такі як тут пишемо. Если трафив ся інтелігентний чоловік, знаючий англійську мову і грошевитий, що хотів би тут студії покінчити, то такому прийшлося би тут лекше, але чи відійс би з того яку користь — не знати. Наука у висших американських школах коштує не малі гроші; дешевше можна учатись і мабути у ліпших професорів в яким університеті в Європі. Крім того по скінченю університету такий чоловік міг би брати лиш незначну участь в тутешнім рускім житю, бо его клієнтеля не моглаб ограничуватись на самих лиш Русінів. Ще найлекше міг би тут пристроїтись рускій адвокат хоч би і з малим знанем англійської мови, бо міг би вести канцелярію старокраєвих сир-в, яких тут купа. Такий може зробив би навіть гроші. Те саме хоч вже в меншій мірі, відносить ся до лікарів і антикарів, бо ті мусіли би тут складати іспити, заки моглаб працювати. Для інженерів і ремісників, если знають англійську мову, в Америці досить добре поле, але заробок не много що ліпший як в Європі.

— Дрібні вісті. Урядники львівської дирекції залізниць прашали вчера директора Людвика Вержбицького, котрий перейшов на емеритурі. — До страйку львівських переплетників приступило доси около 250 робітників і робітниць. — Львівський магістрат оголосив, що сего року не буде контрольних зборів везервістів і нечынних воєнків краєвої оборони. — „Нов. Время“ доносить, що російське міністерство залізниць зарядило, аби урядники не промовляли до залізничої служби через „ти“ але через „ви“.

Телеграми

з дня 4 жовтня 1905.

Відень. Красвий маршалок гр. Стан. Бадені прибув тут вчера.

Відень. Сего місяця пічнуть ся переговори з Росією о торговельний трактат. Переговори будуть вести ся у Відні.

Берлин. Бер. Tagebl. доносить з Риму, що відносини межі Ватиканом, а цїсарем Вільгельмом похолодїли з причини, що пана симпатизує з Поляками і не похваляє поведєня з ними пруского правительства.

Надіслане.

Colosseum
в пасажи Германів
при ул. Соняшній у Львові.
від 1. до 16. жовтня 1905.

Нова сензаційна програма.

Щоденно о 8. год. вечер представленє. В недїлі і сьвята 2 представлення о 4. год. попол. і о 8. год. вечером, Що п'ятницї High-Life представленє. Білети вчаснійше можна набути в конторі Пльона при ул. Кароля Людвика ч. 9. З куплєним білетом на фотелї, льожі і рядні крісла можна іхати даром на представленє омнібусами Кольосоє, які ждуть коло Відєньської Каварні.

Церковне сьвітло

з маркою «Спасителя» або «Salvator» правдиве стеаринове (мїльове) одно з найлучших є біле, тверде, не коптить і не спливає.

Дуже поручає ся:

I-а Церковне 77 злр., столове 75 злр.

II-а Церковне 67 злр., столове (натички) 66 злр.

Стеаринове з маркою „Ароло“

I-а „Ароло“ церков 80 злр., столове 76 злр.

II-а „Ароло“ „ 70 „ „ 68 „

За 100 кильогр. (кромі транспорту 3 кр. від кгр.) опакowane даром. Висилає для церков на 3-місячний час заплата (за готівку еще 2% опусту).

Торговля сьвітла церковного

Евгена Мартинця

у Львові

пл. Унії Берест. 5.

(3—5)

Л. Лопатинського ПАРАЦЯ

комедия в 3 актах зі сьпівами

(з побуту літників)

відзначає ся невичерпанам ювіляльним гумором і жвавим діяльогом. Ся комедия збогачує знатно галерію типів у наших народних штуках так з кругів селян, як і міщухів. Сьмішність ситуацій і характерів розмішена рівномірно між мужиків і панів, і тому ся комедия надає ся надзвичайно до вистав по читальнях, бо селянин не буде тут бачив себе як звичайно в комедії уносудженним недотепом, але противно має на году посьміятись ся трохи і з містових літників. Попри те все сей твір носить на собі знамя етичної і патріотичної сьвідомости.

— Ціна 2 кор. —

Набути можна у накладчика С. Горука у Львові, пл. Домбровского ч. 1, і в книгарнях.

Кашель!

Хто на него терпить, най уживає ви-пробованих усмиряючих і смачних

Kaiser's Brust-Caramellen

2740 нотар. потверджених сьвідочств стверджув певний успіх при кашлю, хрипці, катарі і флегмі.

Пачка 20 і 40 сотиків. Правдїви лише з маркою охоронною «Три сосни». Склади: у Львові: С. Гай, аптека; Зигм. Рукер, аптека; Петро Миколай і Спа, дрогуєрия; Якоб Байаер, аптека; О. ф. Вінклер і Син; Кароль Палевскій, аптека; Ів. Шинелес; М. Лаовский аптека; Адольф Ашкенази, аптека під зол. слоном; І. Шисс-Поратинський, аптека; Антон Ербар; Едмунд Курнер, дрогуєрия; — Лев Кашер, аптека в Бродах; Поаким Фрідман, ант. в Миколаєві; Зигм Ротенберг, аптека в Олеську; Герм. Енгелдер в Перемишлянах; Мартан Собель в Стрию, Д. Роїгер, ант. в Збарові; Моріц Бібріг, ант. в Станиславові; Стан. Бурса, в Косові; Юліян Новицкий, ант. в Пенчизині; Е. Стенцель, ант. в Коломиї; Адольф Дуретер, ант. в Бережанах; Зигм. Ла дес, аптека в Вишнівчю; Золотислав Нагдіє окр. ант. в Бережанах; В. Вальк, дрогуєрия в Станиславові; І. Б. Липк. дрог. в Ярославі; Е. Геллер в Надвірні; С. В. Лянгінгер в Самборі; Др. Юл. Франкос, ант. в Тернополі; Вільг. Ляндесберг, ант. в Бродах; Здислав Завалкевич в Камінці; Г. М. Фішер ант. в Станиславові; Аптека під Білим Орлом В. Філіпка в Н. Санчи; Лавр. Цімерман маг. фарм в Підволочисках; Ігн. Гешелес, ант. в Геродні; Ст. Фалішевскій, ант. в Балігороді.

Розклад залізничих поїздів від 1. мая 1905. (Час середно-європейскій).

о год.	Приходять до Львова (головний дворець):	о год.	Відходять зі Львова (головний дворець):
6:00	з Кракова, Берліна, Відня, Праги, Хирова	6:15	до Іцкан, Яс, Потутор, Керезмезе, Чорткова
6:10	з Іцкан, Чорткова, Калуша, Делятина (чер. Коломніо 1/2—30% вкл. в нед. і сьвята), Керезмезе	6:30	до Підволочиск, Київ, Одеси, Бродів, Гусятина
7:20	з Підволочиск, Одеси, Київ, Бродів	6:55	до Яворова
7:29	з Лавочного, Пешту, Борислава, Калуша	7:30	до Лавочного, Пешту, Калуша, Борислава
7:50	з Рави рускої, Сокала	8:25	посп. до Кракова, Відня, Берліна, Праги,
8:05	з Станиславова, Жидачева	8:35	до Кракова, Відня, Праги, Осєвнїцма
8:15	з Самбора, М. Ляборча, Сянока, Хирова	9:00	до Самбора, Хирова, Івонича, Н. Санча,
8:18	з Яворова	9:20	до Іцкан, Калуша, Потутор
8:50	з Кракова, Відня, Берліна, Варшави, Праги	10:55	до Підволочиск, Одеси, Київ, Бродів, Делятина, Заліщик
10:05	з Коломиї, Жидачева, Потутор, Керезмезе	11:1	до Белзиці, Сокала, Любачева
10:35	з Ряшева, Лавочного, Калуша, Любачева	2:00	посп. до Підволочиск, Київ, Одеси, Бродів, Копичинець, Чорткова, Заліщик, Гусятина
11:45	з Ярослава, Стрия, Борислава	2:40	посп. Іцкан, Потутор, Калуша, Чорткова, Керезмезе
11:55	з Підволочиск, Гусятина, Копичинець, Козови	2:50	посп. до Кракова, Відня, Берліна, Праги
1:30	посп. з Кракова, Берліна, Відня, Праги, Н. Санча	3:55	до Лавочного, Дрогобича, Калуша
1:40	посп. з Іцкан, Чорткова, Калуша, Заліщик, Київ	4:10	до Ряшева, Любачева, Хирова
1:50	з Самбора, Яс, Сянока, Івонича	4:20	до Самбора, Хирова, Сянока
2:30	посп. з Підволочиск, Одеси, Київ, Бродів, Ірп малона, Гусятина, Копичинець, Козови	5:50	до Коломиї, Жидачева, Керезмезе (1/2—30%)
3:45	з Стрия, Тухлі (1/2—30%), Скольного (1/2—30%)	5:58	до Яворова
4:32	з Яворова	6:25	до Лавочного, Пешту, Хирова, Борислава, Калуша
5:00	з Сокала, Гелєдїя, Любачева	6:35	до Кракова, Відня, Берліна, Варшави, Праги,
5:25	з Кракова, Берліна, Відня, Праги, Осєвнїцма	7:30	до Рави рускої
5:45	з Іцкан, Жидачова, Калуша, Новоселиці	9:00	до Підволочиск, Київ, Одеси, Бродів
8:40	посп. з Кракова, Відня, Берліна, Праги, Івонича	10:05	до Перемишля (1/2—30% вкл.), Хирова, Івонича
9:10	з Іцкан, Чорткова, Потутор, Керезмезе	10:40	до Іцкан, Чорткова, Заліщик, Делятина, Сучави
9:50	з Самбора, Хирова, Сянока, Яс	10:55	до Самбора, Хирова, Закопаного
9:20	з Кракова, Відня, Берліна, Варшави, Праги	11:00	до Кракова, Відня, Броцлава, Варшави
10:20	з Підволочиск, Київ, Одеси, Бродів, Копичинець, Заліщик, Скали, Іваня нутого, Гусятина	11:05	до Підволочиск
10:50	з Лавочного, Пешту, Калуша, Борислава,	Іваня п., Скали, Гусятина, Потутор	
12:20	посп. з Іцкан, Яс, Царгорода, Жидачева, Заліщик	до Стрия, Дрогобича, Борислава	
2:31	посп. з Кракова, Берліна, Варшави, Відня, Праги	12:45	посп. до Кракова, Відня, Берліна, Варшави, Праги
	на дворець „Підзамче“	2:51	посп. до Іцкан, Керезмезе (від 1/2—30%), Калуша
7:00	з Підволочиск, Одеси, Бродів, Заліщик, Гусятина	4:15	до Кракова, Відня, Броцлава, Берліна, Праги,
2:15	посп. з Підволочиск, Київ, Одеси, Бродів,		з двірця „Підзамче“
6:15	з Підволочиск, Київ, Одеси, Бродів, Заліщик, Потутор, Іваня нутого, Скали, Гусятина, Грималова	6:43	до Підволочиск, Бродів, Київ, Одеси, Гусятина
	з Підволочиск, Київ, Одеси, Бродів, Копичинець	11:15	до Підволочиск, Київ, Одеси, Бродів, Потутор
10:02	Чорткова, Заліщик, Іваня п., Скали, Гусятина	2:13	посп. Підволочиск, Бродів, Київ, Одеси, Гусятина
		9:23	до Підволочиск, Київ, Одеси, Бродів

ЗАМІТКА: Час середно-європейскій рїхнїть ся від часу львівского о 36 минут, а іменно 12 год. часу середно-європейского = 12 год. 36 мин. часу львівского. — Нічні години від 6. вечер до 5:59 рано обєдєно рамками. — Звичайні білети їзди як і всякі інші білети, ілюстровані провідника, розклади їзди і т. п. можна набувати в містовім бюрї ц. к. держ. залізниць, Пасаж Гавсмана ч. 9.

За певну і добру льокацію поручаємо:

- 4 1/2% листи гіпотечні
- 4% листи гіпотечні
- 5% листи гіпотечні премієвані
- 4% листи Товариства кредитового земского
- 4% і 4 1/2% листи Банку краєвого
- 4% позичку краєву
- 4% облігації пропінацийні і всїлякі ренти державні

Тї папери продаємо і купуємо по найточнійшій курсї деннім.

КОНТОРА ВИМІНИ

ц. к. упр. гал. акц.

БАНКУ Гіпотечного

Лев Лопатинський.

ЯБЛОЧНИКАР

комедия в 1 актї, опрацьована післї Німецького.

Ціна 40 сот.

Набути можна в Ставропільській книгарні у Львові.

Всї калєндарі і часописи можна набувати в «Сокільскім Базарі».